

Een halve eeuw arbeidsmarkt

14 december 2018

Paul de Beer, Wieteke Conen

Een veranderende arbeidsmarkt...

de Volkskrant

Aantal zzp'ers afgelopen tien jaar verdubbeld, vooral in de steden

Het aantal zzp'ers is in de afgelopen tien jaar verdubbeld, vooral in de vier grote steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Dat blijkt uit een onderzoek van het CBS naar de regionale economie. De

'Polarisatie dreigt op de arbeidsmarkt'

IN: ARBEIDSMARKT DOOR ALUBBERS OP 22 FEBRUARI 2018

Het gaat goed met de economie en flexwerk groeit. Maar niet iedereen profiteert hiervan. Baanpolarisatie dreigt op de arbeidsmarkt en door robotisering loopt de 'kwetsbare uitzendkracht' het risico buiten spel te worden gezet. De 'klassieke' uitzendkracht vormt een risicogroep.

... sluiten instituties nog wel aan?

Mogelijke hervorming: basisinkomen

- Gegarandeerd onvoorwaardelijk inkomen voor alle volwassen burgers van een land
  - Alternatief voor of naast bestaande instituties
- In discussies vaak verwezen naar structurele ontwikkelingen op de arbeidsmarkt
- Twee typen argumenten:
  - Trendmatige afname van beschikbaar werk voor mensen die kunnen en willen werken
  - Werk biedt steeds minder inkomens- en werkzekerheid

Onderzoek arbeidsmarktontwikkelingen

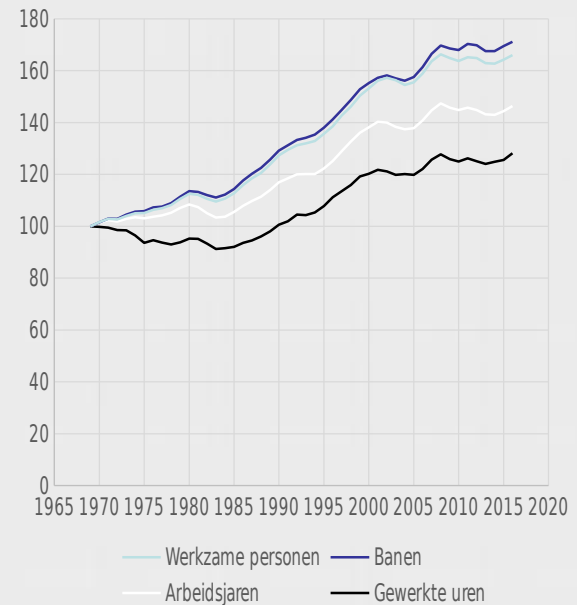
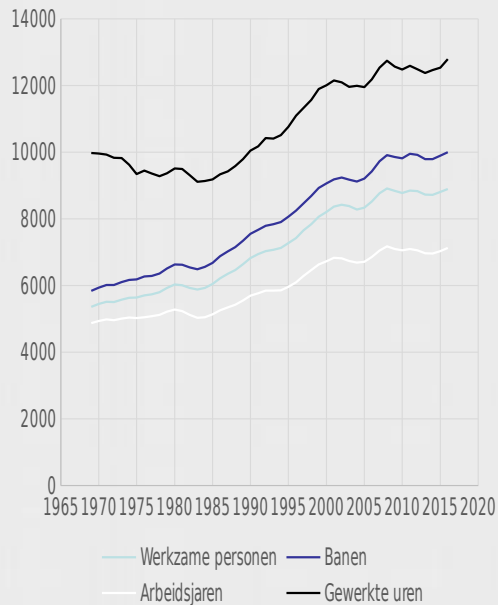
- In opdracht van FNV
- Doel: nagaan argumenten basisinkomen
- Structurele, trendmatige ontwikkelingen
- Centrale vragen:
  - Hoe hebben de kwantiteit en kwaliteit van de werkgelegenheid zich ontwikkeld sinds 1969
  - Op welke wijze spelen technologie, economie en beleid een rol?

Het 'kwantitatieve argument'

- (Veronder)stelling dat de hoeveelheid beschikbaar werk op termijn afneemt, waardoor er steeds minder werk beschikbaar is voor de mensen die kunnen en willen werken
  - Hoe heeft de hoeveelheid werk zich sinds 1969 ontwikkeld?
  - Op welke wijze spelen technologische en economische ontwikkelingen een rol?

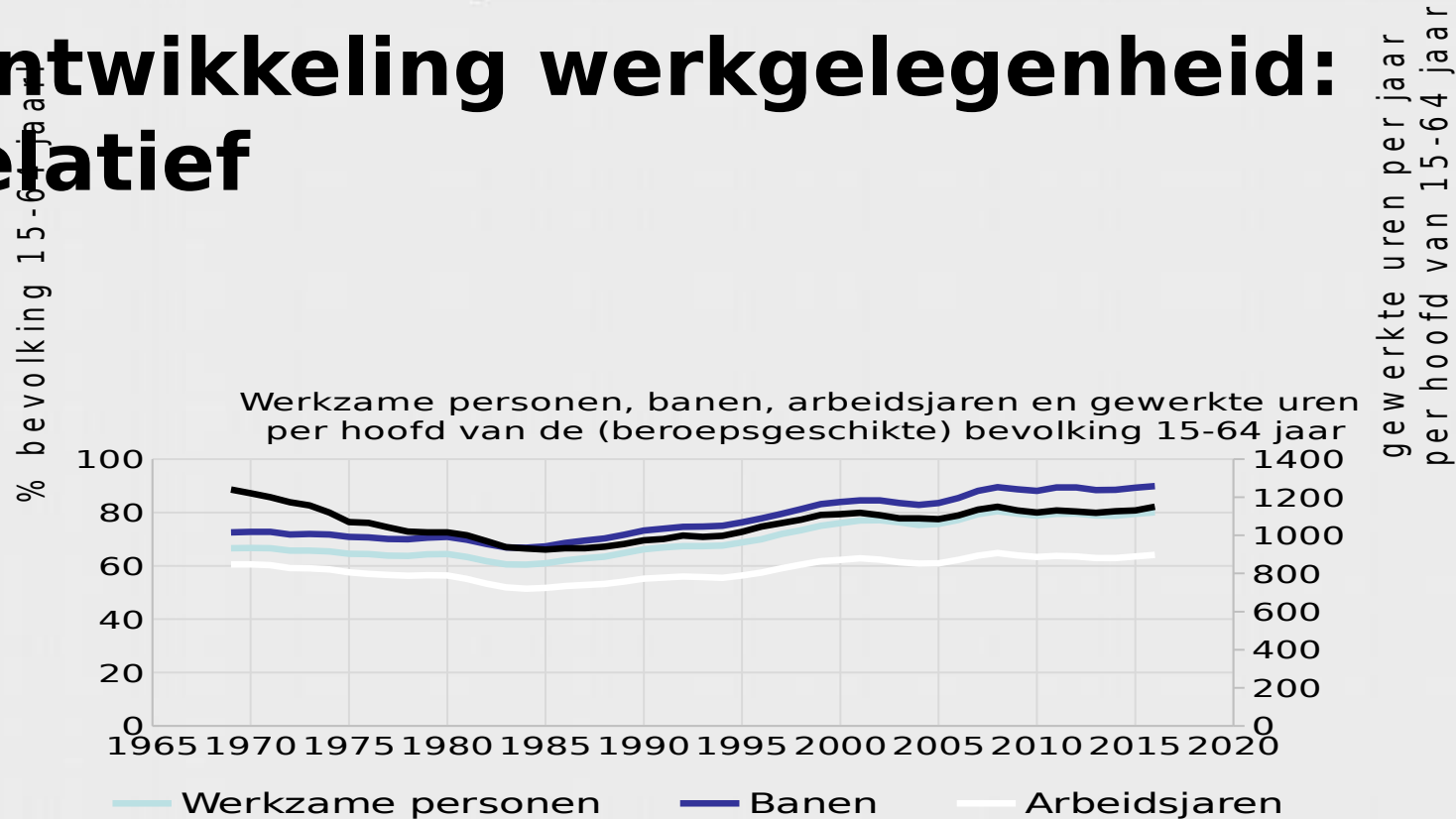
Ontwikkeling werkgelegenheid: absoluut

Aantal werkzame personen, banen, arbeidsjaren, uren (x 1.000 resp. x 1 mln uren) Ontwikkeling werkzame personen, banen, arbeidsjaren, uren (1969=100)

- Het aantal banen is het sterkst gegroeid – 5,8 mln in 1969; 10,0 mln in 2016
- Dan aantal werkzame personen (steeds meer mensen hebben meer dan één baan)
- Aantal volledige arbeidsjaren minder sterk gegroeid: 4,9 – 7,1 mln (toename deeltijdbanen)
- Arbeidsvolume ander patroon: tot 1983 nam aantal gewerkte uren trendmatig af, daarna groei (uitbreiding vakantiedagen, kortere voltijd werkweek)

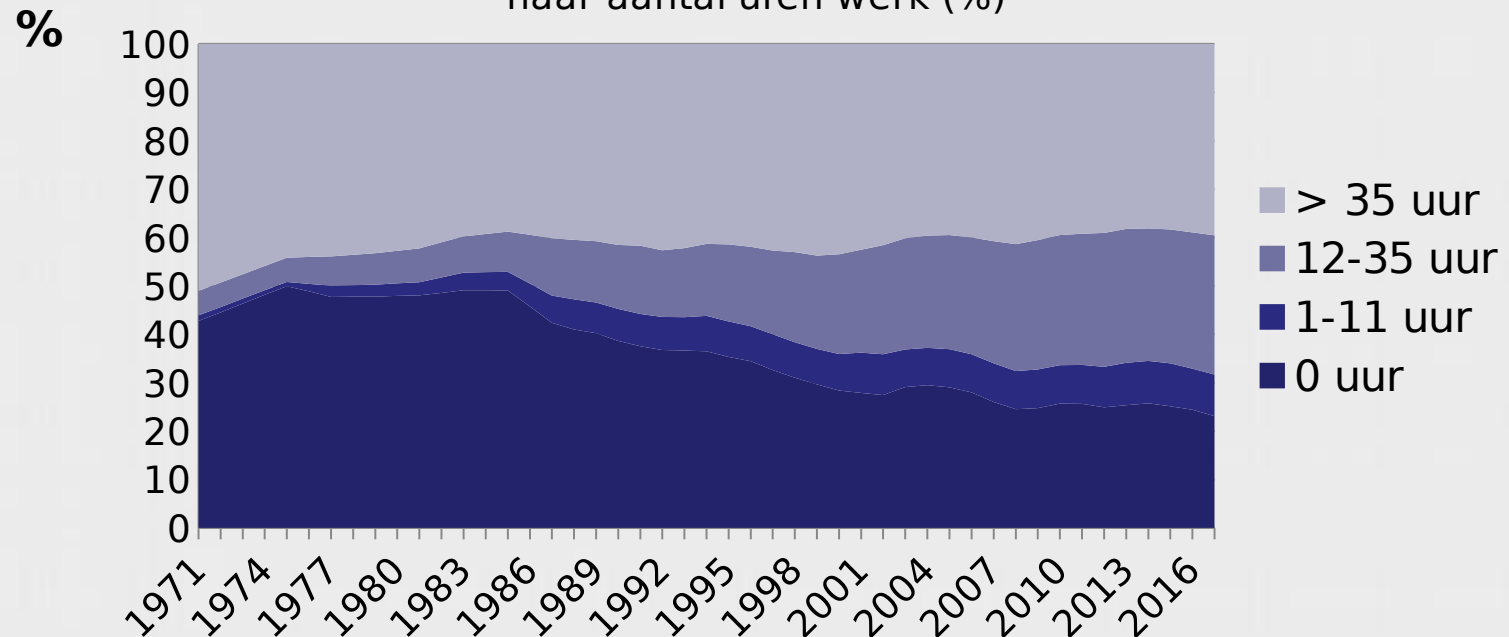
Ontwikkeling werkgelegenheid: relatief

- Aantal banen: in 1969 70 banen beschikbaar voor iedere 100 personen; in 2016 90.
- In 1969 werkten 64 op iedere 100 personen, 1983: 60, 2016 80 op iedere 100
- Aantal volledige banen ligt beduidend lager: per 100 personen zijn er 64 volledige arbeidsjaren/ voltijdbanen beschikbaar
- Aantal gewerkte uren per saldo afgenomen (uitbreiding vakantiedagen, kortere voltijd ww)

Ontwikkelingen in arbeidsduur

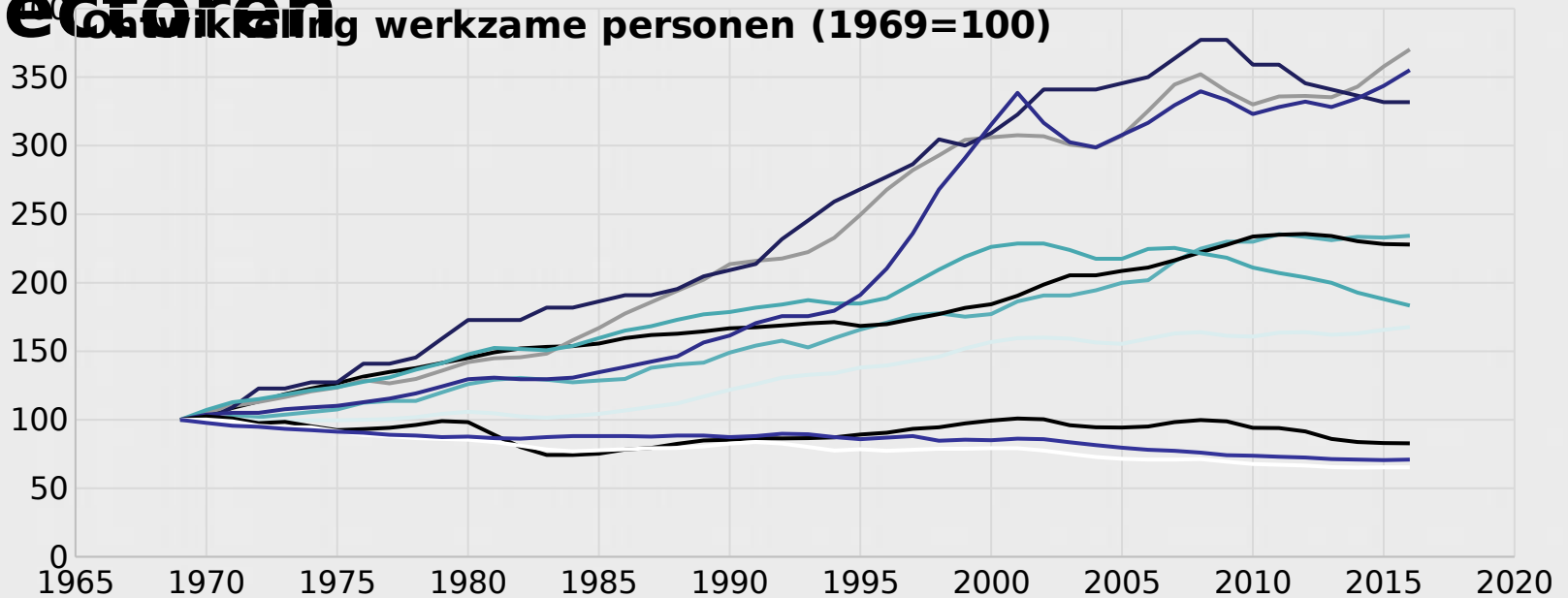
Verdeling van de bevolking van 15-64 jaar naar aantal uren werk (%)

- Aandeel beroepsbevolking >35 uur per week werkt sinds jaren 80 stabiel
- Overige 60%: geen werk gehalveerd, deeltijd toegenomen
- Na 1985 werd groeiende hoeveelheid werk gerealiseerd in vorm van deeltijdbanen

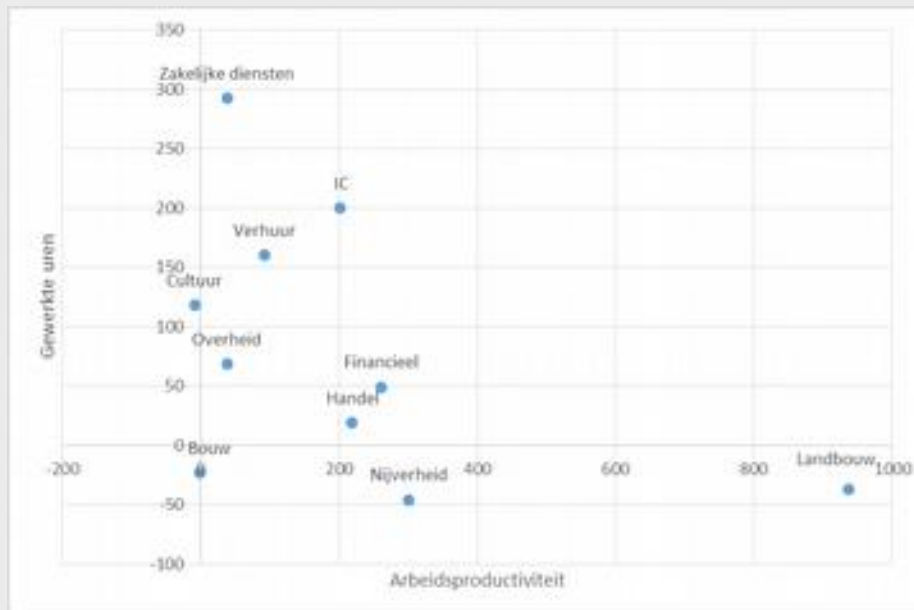
Ontwikkeling werkgelegenheid: sectoren

- A Landbouw, bosbouw en visserij
- B-E Nijverheid (geen bouw) en energie
- F Bouwnijverheid
- G-I Handel, vervoer en horeca
- J Informatie en communicatie
- K Financiële dienstverlening

Technologische ontwikkelingen

Samenhang tussen de mutatie van de arbeidsproductiviteit en van het aantal gewerkte uren naar sector, 1969-2016 (%)

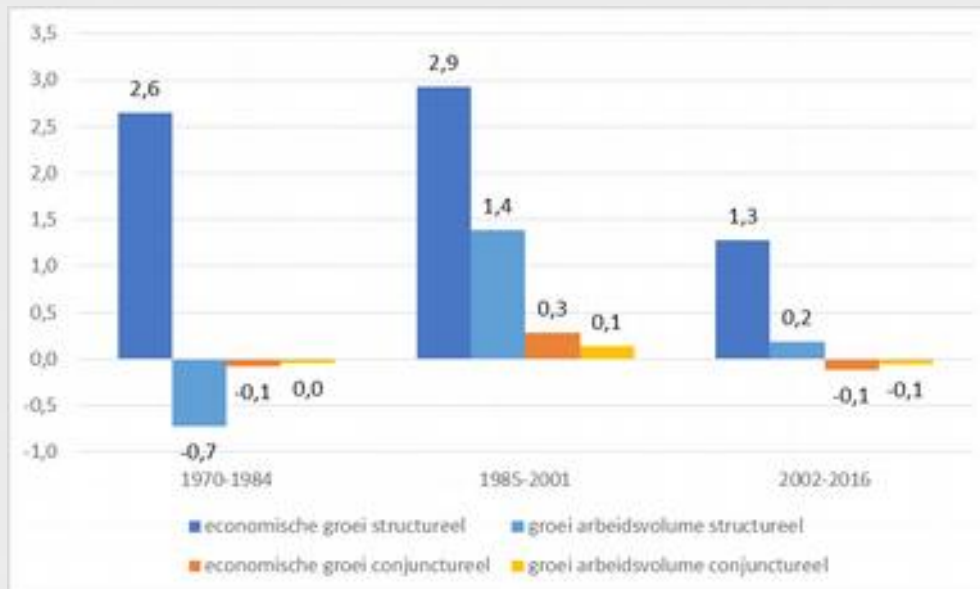
- Geen één-op-één verband technologische ontwikkeling en werkgelegenheid
- Landbouw en nijverheid ging productiviteitsstijging samen met massale uitstoot arbeid
- In ICT-sector verdubbelde zowel arbeidsproductiviteit als – volume
- Kunnen sterk per sector verschillen, mede afhankelijk van aard nieuwe technologieën die geïntroduceerd worden

Technologie: banenvernietiger of banenmotor

- Frey & Osborne (2013): mate waarin beroepen het risico lopen om geautomatiseerd te worden (-47%, VS)
  - *Potentieel risico, beroepen bestaan uit taken, nieuwe functies, obstakels*
- Arntz et al. (2016) verdisconteren heterogeniteit van de taken binnen een beroep (-9% OECD, -10% NL)
- Eerste studies die kijken naar effect van specifieke technologieën op onder andere de arbeidsproductiviteit en de werkgelegenheid □
Erken, S. Smid (2016) vinden positief effect voor

Economische groei en werkgelegenheid

Gemiddelde jaarlijkse structurele en conjuncturele groei van het bbp en van het aantal gewerkte uren (%)

- Conjuncturele schommelingen klein effect op gemiddelde werkgelegenheidsgroei
- Tot midden jaren tachtig sprake van baanloze groei, tussen 1985 en 2001 was de economische groei juist arbeidsintensief, vanaf 2002 gaat structurele economische groei met zeer geringe werkgelegenheidsgroei gepaard (bijna baanloze groei)

Is er steeds minder werk beschikbaar?

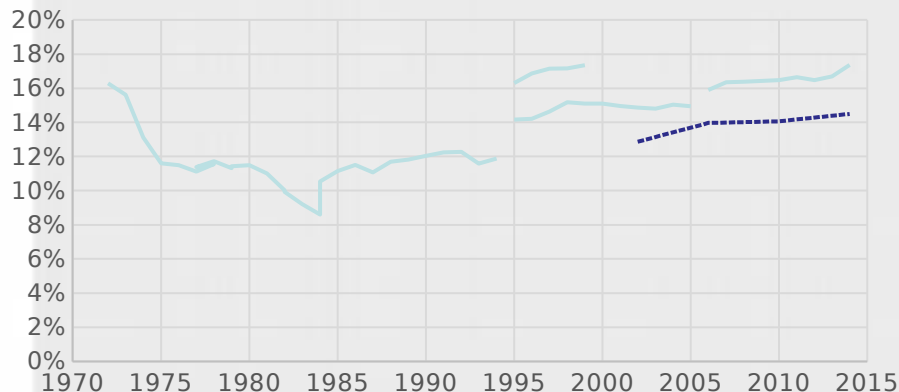
- Per saldo is de hoeveelheid werk sinds 1969 toegenomen (meeste in banen, maar ook in werkzame personen en arbeidsjaren); het aantal gewerkte uren per hoofd van de bevolking is afgenomen
- De groei van werkgelegenheid is ongelijk verdeeld over sectoren
- De invloed van technologie op het aantal banen is onduidelijk
- Economische groei schept minder banen

Het 'kwalitatieve argument'

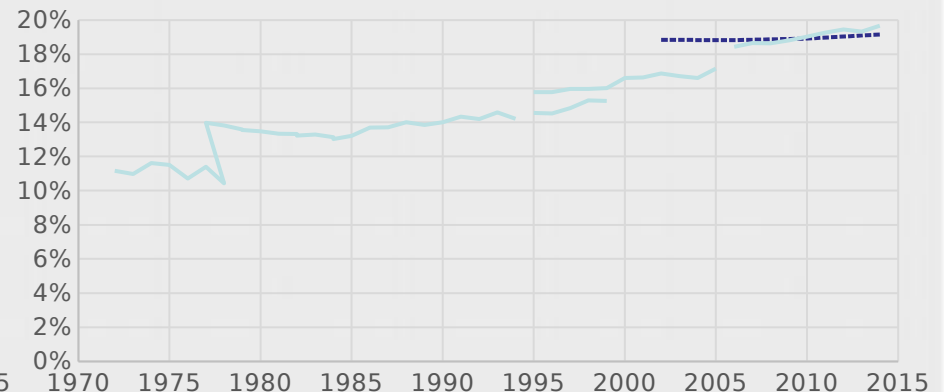
- (Veronder)stelling dat betaald werk steeds minder de zekerheid van stabiel werk en een stabiel inkomen biedt
  - Hoe hebben beloning en typen dienstverband zich sinds 1969 ontwikkeld?
  - *Zelfstandigen blijven grotendeels buiten beeld*

Ontwikkeling kwaliteit: beloning ongelijker

**Aandeel laag loon
($< 2/3$ mediane uurloon)**

**Aandeel hoog loon
($> 1,5$ x mediane uurloon)**

- De gemiddelde beloning per gewerkt uur (incl. sociale premies) is in de afgelopen halve eeuw meer dan verdubbeld (gecorrigeerd voor inflatie)
- Ondanks reeksbreuken patroon: afname tot midden jaren '80, daarna steeds meer laag én hoogbetaald werk
- Het aandeel werknemers met een laag loon nam met ongeveer de helft toe en ook het aandeel met een hoog loon groeide. Het middensegment is met ongeveer 10 procentpunten gekrompen

Ontwikkeling kwaliteit: onzeker werk

Aandeel werknemers met een flexibel dienstverband
(% van totale aantal werknemers)

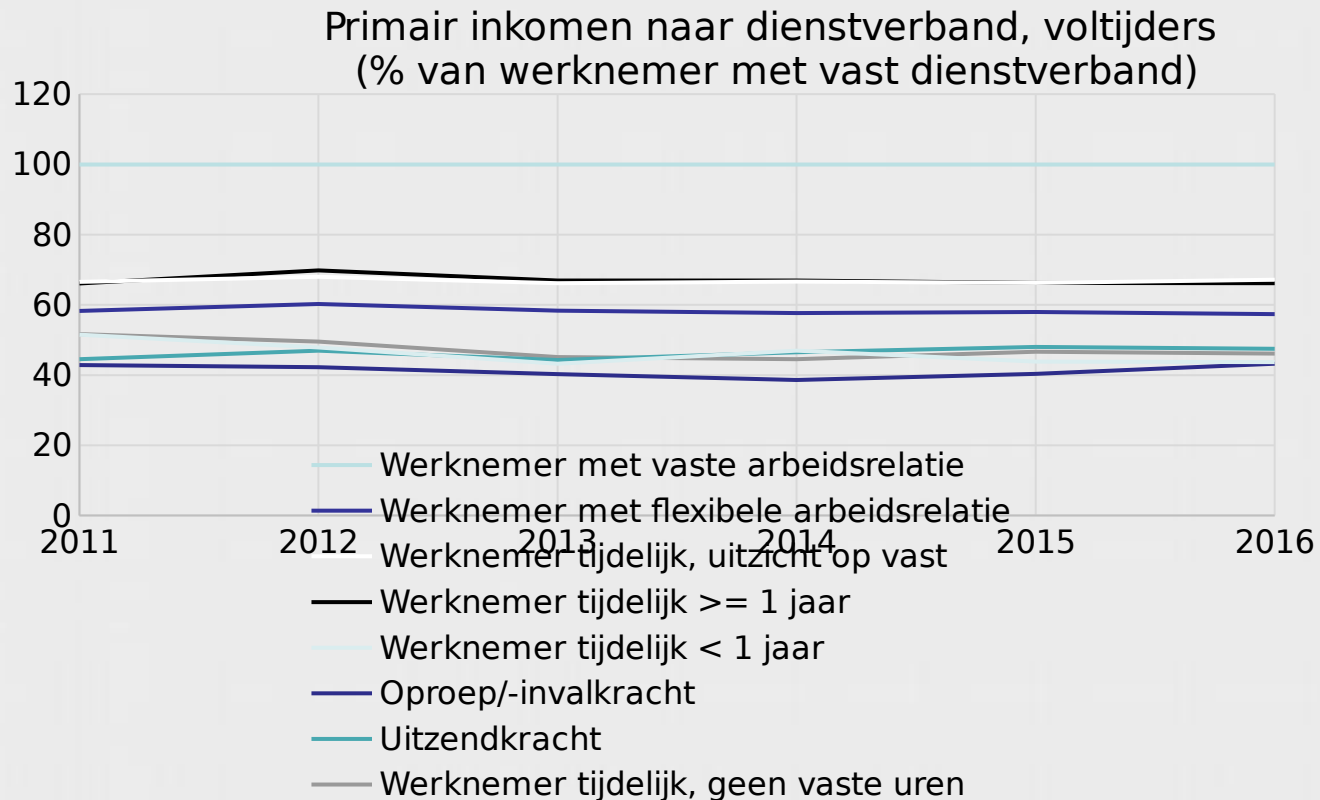
Aandeel werkenden zonder standaard dienstverband
(% van alle werkenden)

- Begin jaren zeventig had slechts een op de 20 werknemers een onzeker contract, inmiddels is dat meer dan een op de drie à vier.
- Vanaf 2003 soort flexibel werk: zelfstandigen en oproepkrachten

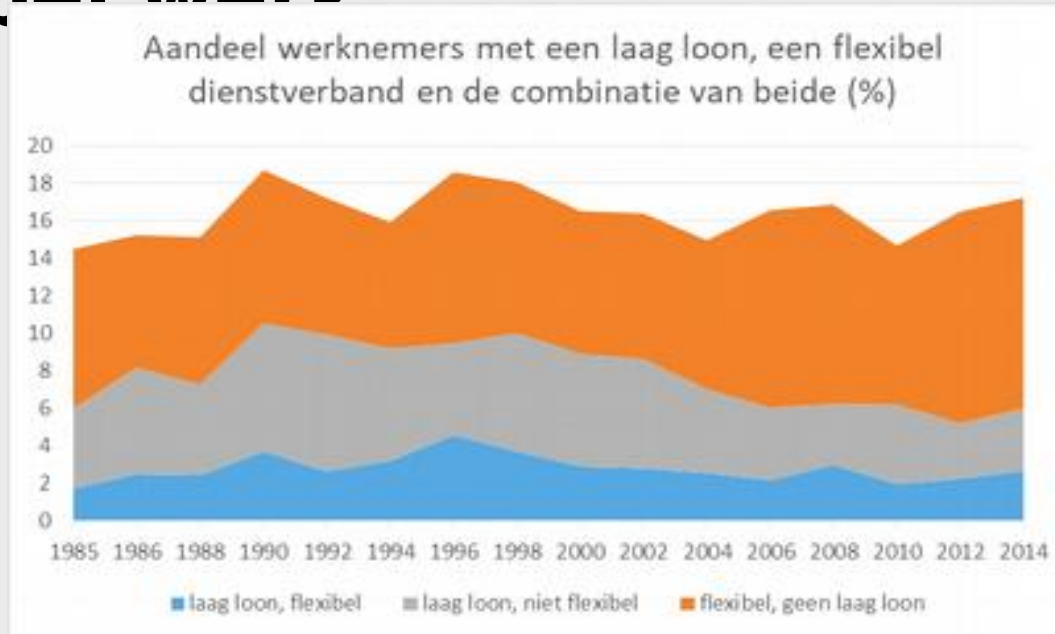

Laagbetaald én flexibel werk

- Gemiddelde inkomen werknemers met flexibel < met vast dienstverband (ca 57%)
- Overlap groep met laag uurloon en flexibel dienstverband
- In de loop van de tijd groter of kleiner geworden?

Ontwikkeling: laagbetaald en flexibel werk

- 1985-2014 / AAP/ SCP/ Geen scholieren en studenten, geen zzp'ers
- Aandeel laag betaalde flexibele werknemers van 1,7% (1985) – 4,6% (1996), daarna ca 2% □ geen trendmatige groei
- Aandeel laag betaalde vaste werknemers van 4,3% (1985) – 7,3% (1992), daarna naar 3,3% □ geen trendmatige groei
- Steeds meer flexibele banen waarvan het uurloon niet bijzonder laag is?

Biedt werk steeds minder (inkomens)zekerheid?

- Beloning gemiddeld gestegen...
- ... maar polarisatie van de beloningsverhoudingen
- Ook aandeel werknemers met onzeker contract is toegenomen, in steeds hoger tempo
- Gemiddelde loon werknemers met flexibel dienstverband ver onder vast...
- ... maar aandeel werknemers met laagbetaald én flexibel werk lijkt niet te groeien

Scenario's

- Nieuwe technologie leidt tot krimp werkgelegenheid, tenzij adv en herverdeling ontstaat (massa)werkloosheid □ BI om inkomenszekerheid te bieden
- Afname bestaanszekerheid die betaalde baan biedt □ BI kan vloer leggen inkomensgebouw
- ... en vele andere